

liciji je že čez 50 odstotkov ljudskih šol rusinskih, in štiri višje gimnazije imajo rusinski učni jezik. Po zakonu se ne smejo rusinski abiturienti teh zavodov siliti, da naj nadaljujejo svoje študije v drugem jeziku. Tudi zbujajoča se narodna zavest v maloruskem narodu, ki šteje skupaj do 30 milijonov ljudi, zahteva vedno odločnejše svoje vseučilišče. Vseučilišče v Černovicah ne zadostuje, ker središče avstrijskih Rusinov je Lvov. Maloruskih vseučiliščnikov je zdaj vpisanih na raznih avstrijskih vseučiliščih 800, od teh 600 samo v Lvovu. Tudi kandidatov za profesorske stolice ne manjka. Spomenica končuje s tem, da opozarja na lepo znanstveno slovstvo, katero je že začelo cvetati med Malorusi v vseh strokah.

Ogrski Rusini vsled neugodnih političnih razmer jako počasi napredujejo. Njihovo „Društvo svetega Vasilija Velikega“, ki je praznovalo pred kratkim svojo petindvajsetletnico, izdaja nekaj let sem za ljudstvo mesečnik „Nauka“, a poleg tega tudi madjarsko-rusinski tednik „Görög katolikus Szemle — Hreko-katoličesko Slovo“. Ker so zadnji čas večkrat tožili to društvo, da je „panslavistično“, mora zdaj izdajati več madjarskih, nego rusinskih spisov! Kako čudne razmere vladajo med temi ubogimi Rusini, vidimo iz tega, da se tiska „Nauka“ s staro cerkveno pisavo, in ne z moderno cirilico. Drugega slovstva razen cerkvenega sploh ne poznajo.

Sin Tolstoj proti očetu Tolstemu. Znano je, da je najstarejši sin Leva Nikolajeviča Tolstega — Lev Levovič Tolstoj — tudi zelo nadarjen pisatelj. Njegova dela se odlikujejo prav posebno tudi v tem, da nastopajo kot nekaka polemika proti nazorom njegovega očeta, jasnopoljanskega filozofa. Proti „Kreutzerjevi sonati“ n. pr. je napisal sin Leo Levovič „Chopinov preludij“, katero delo je izšlo že tudi v češkem prevodu. Najnovejše delo Leva Levoviča Tolstega pa je drama „Prečute noči“, ki se je pred kratkim igrala v Petrogradu. Zbudila je veliko pozornost za nazore avtorja o zakonu, ki so onim njegovega očeta diametralno nasprotni. — Tako torej „veliki“ jasnopoljanski filozof nima sreče s svojimi nazori niti v lastni rodbini. — o.

L. Andrejev. Mladi ruski beletrist L. Andrejev, najnadarjenejši izmed naslednikov Maksima Gorkega, je izdal pred kratkim prvo zbirko svojih novel pod skupnim naslovom „Razkazi“. (Petrograd 1901.) Gorkega vpliv se mu pozna — vendar so njegova dela prosta banalnosti, česar brezpogojno ne moremo trditi o M. Gorkem. Kakor njegov učitelj, tako je tudi L. Andrejev topel prijatelj bednih, zavrženih in sploh zaničevanih ubožcev. — o.

Kako se širi prosveta v Sibiriji. Po novih prometnih sredstvih se bo skoro odprla tudi Sibirija omikanemu svetu in bo vezala evropski zapad s kitajskim in japonskim vzhodom. S prodiranjem novo-

dobne tehnike se je začela gojiti tudi ljudska omika. Prej seveda nihče ni mislil tam na šolstvo in slovstvo, a zdaj se je že storil lep začetek. Prvo ljudsko izobraževalno društvo so ustanovili v Krasnojarsku l. 1883. Že v prvem letu svojega obstanka je ustanovilo dve ljudski šoli. V nedeljski šoli so imeli najprej deset- do tridesetletna dekleta, pozneje so ustanovili še šolo za mladeniče. V desetih letih je društvo izučilo 1312 oseb in izdalo za to 10.986 rubljev. Milijonar Sibirjakov je mestni občini zapustil mnogo denarja, za katerega je nakupila veliko knjižnico domačih in tujih knjig. Društvo je ustanovilo knjigo-tržnico, ki je po agentih razpečala l. 1895. med ljudi 13.500 knjig. V Barnaulu je podobno društvo v dvanajstih letih izdalo 44.262 rubljev, in car Nikolaj mu je podaril veliko posestvo. Taka društva so ustanovili še v Omsku, Mimusinsku, Tomsku, Nerčinsku, Nikolajevsku in Oktjubinsku. Tako sicer počasi, a vendar gotovo raztaja solnce omike tudi sibirski led.

Osrednja zveza slovanskih časnikarjev.

Na tretjem sestanku slovanskih časnikarjev v Dubrovniku so sklenili, da ustanovijo stanovsko organizacijo slovanskih časnikarjev. Izvolili so odbor treh časnikarjev, ki je pod predsedstvom urednika „Hlasa Naroda“ izdelal društvena pravila. Ta zveza bo skrbela, da se stalno prirejajo slovanski časnikarski shodi, da dobé potrebni udje podpore, da se izboljša zakoniti položaj časnikarjev, da se ustanovi slovanska korespondenčna pisarna; v slučaju potrebe bi odbor posloval kot razsodišče v sporih med raznimi časniki. Želeti je pač, da se ta misel izvede v skupno korist vsega slovanskega časnikarstva.

Narodnosti v avstrijski armadi. Dunajski „Armeebblatt“ je objavil statistiko avstrijskega vojaštva. Iz nje posnemamo, da je armada našega cesarstva sestavljena po narodnostih takole: Slovanov je 430.000, Nemcev 227.000, Madjarov 120.000, Rumunov 48.000, Italijanov 14.000. Izmed Slovanov je: Čehov 174.000, Poljakov 76.000, Hrvatov 75.000, Slovencev 58.000. Izredno visoko število „Madjarov“ kaže, da morajo biti mednje prišteti tudi ogrski Slovaki, Slovenci in Hrvatje. Sicer pa te številke govoré dovolj jasno.

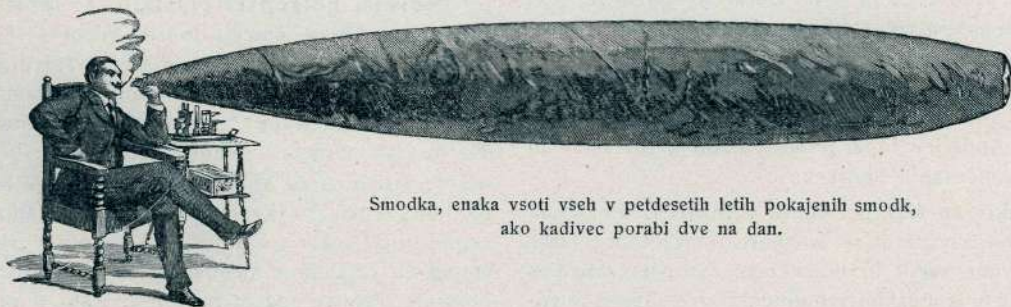
Novejši holandski pisatelji. Holandska ima v novjšem času precej dobrih talentov na leposlovnem polju. Najbolj čislajo Vlamski Steijn Streuvels. Nastopil je hkrati s tremi zbirkami, ki se imenujejo „Lenteleven“, „Zonetij“ in „Zomerland“. To so ciklični pesniško pisanih povesti iz življenja na deželi. Streuvels ne vidi v poljedelcu onega težkega, nerodnega, na grudo navezanega, pomilovanja vrednega stroja, kakor ga popisujejo francoski „realisti“, ampak se vglablja v njegovo čutenje in mišljenje ter popisuje njegovo radost in boleost. Zato si ni izbral

„modernega“ jezika, ampak piše z arhaističnimi izrazi v oni blaglasni holanščini, katero je pisal Vondel. — Ves drugačen je Van Eeden, ki je napisal nedavno povest „Van de koele Meren des Doods“ (Od hladnih morij smrti). Pisati hoče psihološko, pa piše v resnici že patološko. Popisuje neko dekle, kako propada do najnižje npravne stopnje. To je pač predmet, ki so ga že preveč- in prevečkrat neokusno obdelovali novejši romanopisci. A Van Eedenu priznavajo kritiki, da se zna še precej brzdati, in da slednjič — nenavadna stvar! — svojo junakinjo poboljša in izpreobrne. — Louis Couperus je vzbudil veliko pozornost s svojim romanom „De stille Kracht“ (Tiha sila), kateri je sad njegovega potovanja po otoku Javi. V njem popisuje trdovratni odpor javanskih domorodcev proti vsiljujočemu se „evropeizmu“. Couperus sodi v tem romanu, da bivanje v tropičnih krajih Evropejca pokvari in posirovi. — Življenje v Indiji popisujeta pa B. Vetha in Henri Borel. Zadnji popisuje v romanu „Het recht der liefde“ (Pravo ljubezni) posebno živo in plastično indijsko prirodu. V svojem „Een droom“ (Sen) pa nas prestavlja na Javo in popisuje tam življenje v Tosari, zdravilišču za Evropejce, bolne na malariji. — Anarhistično tendenco pa razširja Mauritz Waagenvoort v čudnem romanu „De Droomers“ (Sanjači). V štirih junakih nam predstavlja štiri svetovna naziranja: Najprej slika obubožanega italijanskega kneza, potem švedskega učenjaka, kemika, ki se trudi, da bi iznašel izdelovanje zlata in s tem spravil bedo s sveta, za tem holandskega slikarja, socialista, in slednjič pravega junaka — anarhista, ki je pobegnil v Pariz. To so res sanjači, a sanjač je tudi pisatelj sam. — Proti „naprednim“ tendencam, katere zastopa list „De Gids“, je ustanovil Haspels nov holandski mesečnik „Onze Eeuw“ (Naš vek), katerega kritika zelo hvali. Napisal je dobro zbirko šaljivih povesti „Vrengden van Holland“ (Holandske šale). Tudi mlajših pisateljic se ne manjka, ki delujejo v različnih smereh.

Kako je nastala beseda „Lah“. To besedo izvajajo iz keltskih korenin: gal, gallus, gval, gwealh, wealh itd. Po Evropi so v pradavnih časih bivali Kelti. Narodom, ki so prišli za njimi, so bili Kelti tujci. Zato so se Germani in Slovani na-

vadili, da so vsakega tujca nazivali Galca — tako so namreč imenovali Kelte, ker so bili med Kelti najštevilnejši Galci. Vse zgoraj naštete korenike so pomenjale Galca, t. j. Kelta ali tujca. Ker je bil Italijan Slovincu tujec, ga je Slovinc imenoval Vlah (gwealh, wealh) ali Lah. Prav tako so Malorusi rekli Poljakom Lah. Belokranjci pravijo svojim sosedom unijatim Vlahi. Nемец imenuje Italijana „der Wälsche“ (primerjaj koreniko wealh). V nemškem spomeniku „Wessobrunner Gebet“ iz VIII. stoletja se nazivlje sedanja Francoska Valholant. Skandinavci pa Francijo in Italijo skupaj zaznamujejo z besedo Valland. Poljski wloch pomenja Italijana, wołoch pa Rumuna. V mažarščini znači izraz olasz Italijana, Rumuna pa olah. Že v starih postavah srbskih kraljev se bere ime Vlah, ki je takrat pomenjalo Rumuna. Dandanes pa v Bosni in Hercegovini katoličani in Turki pravoslavne Srbe imenujejo Vlah. — Vsekako je značilno, kakšna imena so nekdanji Slovenci nadevali svojim sosedom. Germanom so rekli Nemci, t. j. mutci, ker jih niso umeli. Italijanom pa so dejali Lah, t. j. tujci.

Čemu neki kadimo? Gotovo si je marsikateri čitatelj „Dom in Sveta“ zastavil to vprašanje, a preden ga je rešil, — je kadil mirno dalje. Je pa to res eden najtežjih problemov. Zdravniki so sicer vsi tega mnenja, da tobak škoduje, a čudno — kar poznamo zdravnikov, skoro vsi sami tudi kadé! Čemu neki? Nekaj je v zraku, v živcih, v hrani, v načinu življenja ali bogved v čem, kar dela današnjemu ljudstvu slast do nikotina. Državniki pač vedó, čemu kadimo. V Avstriji nese tobačni monopol državi na leto čez 120 milijonov kron čistega dobička. Seveda je veliko vprašanje, če se ta dobiček, ki se tako lepo vidi v številkah državnega proračuna, nad ljudstvom ne maščuje v slabih zdravstvenih posledicah. — Tu spodaj nam kaže podoba kadivca, in sicer primeroma zelo zmernega kadivca. On pokadi na dan po dve smodki. Najvarčnejša soproga mu ne more tega prepovedati. Po kosilu eno in po večerji eno — to je solidno in pošteno. A vse te smodke skupaj bi dale v petdesetih letih smodko, podobno velikemu topu. In vsi ti vinarji, te desetice? To vsoto si lahko vsakdo sam izračuna.

Smodka, enaka vsoti vseh v petdesetih letih pokajenih smodk, ako kadivec porabi dve na dan.